

Anna Kontula vas

Toimenpidealoite lasten sijaishuoltopaikkojen vuositarkastuksista

Eduskunnalle

Lastensuojelulakiin kirjatut valvontavelvoitteet ovat jo nykyisellään varsin kattavat. Sijaishuoltopaikkojen valvontavastuu kuuluu paitsi lapsen sijoittaneelle kunnalle myös sijaishuoltopaikan sijaintikunnalle sekä aluehallintovirastolle. Laki yksityisistä sosiaalipalveluista edellyttää myös palveluntuottajia laatimaan omavalvontasuunnitelman.

Käytännössä sijaishuoltopaikkojen valvonnassa on kuitenkin vakavia puutteita. Ongelmia aiheuttavat resurssien niukkuus, valvontavelvoitteiden päällekkäisyys sekä lastensuojelulaitosten monimuotoisuus. Oikeusasiamiehen tekemissä sijaishuollon tarkastuksissa on toistuvasti ilmennyt esimerkiksi lasten nöyryyttävää kohtelua ja oikeuksien laitonta rajoittamista. Usein lapsen edunvalvojan roolissa sijaishuoltopaikassa vieraileva kunnan sosiaalityöntekijä ei ollut kuullut lasta kahden kesken, vaan tavannut hänet yhteispalaverissa henkilöstön kanssa. Lasten on myös raportoitu olleen tietämättömiä omista oikeuksistaan sekä laitoksen ja oman sosiaalityöntekijän velvollisuuksista.

Lasten sijaishuollon valvontakäytäntöjen puutteisiin ovat viime vuosina kiinnittäneet huomiota oikeusasiamiehen lisäksi ainakin Lastensuojelun keskusliitto, joka raportoi tuloksia YK:n lasten oikeuksien komitealle, sekä Aluehallintovirasto. Valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi raportissaan jo vuonna 2012, että lastensuojelun viranomaisohjelmat olisivat toistensa suorittaman valvonnan olevan kattavaa, vaikka näin ei todellisuudessa olisikaan. Tarkastusviraston seurantaraportista käy ilmi, että sijaishuollon laatuun ja valvontaan liittyy edelleen puutteita.

Suomessa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on poikkeuksellisen suuri. Vuonna 2017 sijoitettuna oli yli 18 000 lasta. Vertailuvuonna lapsista 12 prosenttia oli sijoitettuina ammatillisiin perhekoteihin, 55 prosenttia yksityiskoteihin ja 27 prosenttia lastensuojelulaitoksiin. Valvontaresurssit ovat sijoitettujen lasten määrään nähden niukat.

Sijaishuollon valvonnan tulisi toimia moitteettomasti riippumatta siitä, ovatko kantelut tai muut raportoidut havainnot antaneet aiheutta erityiseen huoleen. Yksi vaihtoehto valvonnan tehostamiseksi olisi vuosittainen määräaikaistarkastus, joka turvaisi nykyistä paremmin kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten olosuhteet sijaishuollossa. Päivitetty tarkastustodistus olisi ehto lastensuojelun sijoituspaikkana toimimiselle. Ammatillisten lastensuojelulaitosten osalta vuositarkastuksen toteutumisesta ja kustannuksista vastaisi palvelun tuottaja.

Vuositarkastuksen voisi suorittaa joko aluehallintoviranomainen tai tämän valtuuttama asiantunteva, luotettava ja riippumaton tarkastaja. Tarkastaja voi siis olla joko julkinen tai yksityinen

Toimenpidealoite TPA 14/2019 vp

ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut, lastensuojelun viranhoidossa pätevöitynyt tarkastaja.

Vuositarkastuksen kohteena olisi lastensuojelulain, perhehoitajalain sekä yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain määräysten noudattaminen kussakin sijaishuoltopaikassa, ja siitä annettaisiin kirjallinen todistus. Mikäli puutteita havaitaan, tarkastaja on velvollinen ilmoittamaan aluehallintovirastolle, joka suorittaa kohteessa mahdollisen jälkitarkastuksen.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin vuosittaisten määräaikaistarkastusten järjestämiseksi lasten sijaishuoltopaikkoihin.

Helsingissä 10.10.2019

Anna Kontula vas